

РЕЦЕНЗИЯ

Във връзка с дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “ДОКТОР” на тема: „**КЛИНИЧНА ПРЕЗЕНТАЦИЯ И ПРЕВЕНЦИЯ НА РИСКА ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНФЕКЦИИ НА ПИКОЧНИТЕ ПЪТИЩА В ДЕТСКА ВЪЗРАСТ**“

Автор на дисертацията:

Д-р Радица Алексовска - докторант редовна форма на обучение по област на висше образование 7. “Здравеопазване и спорт“, професионално направление 7.1. „Медицина“ и докторска програма „Обща медицина“, Катедра Обща медицина на Медицински Университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“–Варна

Научен ръководител:

Проф. д-р Валентина Маджова, д.м

Научен консултант:

Проф. д-р Димитричка Близнакова, д.м.

Изготвил рецензията –

проф. д-р Арман Шнорк Постаджиян, дм, УМБАЛ Света Анна, Медицински Университет, гр София, член на научното жури определено със заповед на Ректора на МУ-Варна

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита от Катедрения съвет на Катедрата по обща медицина при Медицински университет „Професор д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

Рецензията е изготвена според Закона за развитие на академичния състав (ЗРАС), Правилника за приложение на ЗРАС (ПРЗРАС) и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности (ПУРПНСЗАД) в Медицински Университет Варна.

Представеният комплект материали на хартиен/електронен носител е в съответствие с процедурата за придобиване на научна и образователна степен

«доктор» и правилника на МУ – Варна. Не установявам плагиатство при прегледа на предоставените ми за изготвяне на стеновище дисертационен труд, автореферат и публикации, свързани с дисертационната разработка.

Декларирам липсата на общи научни разработки с докторанта и потенциален конфликт на интереси.

Инфекциите на пикочните пътища (ИПП) в детска възраст са често срещан проблем в първичната медицинска помощ (ПМП).

Най-честите затруднения, с които се среща лекарят на първа линия, са:

- Затруднения при идентифициране на ИПП поради липса на типична клинична картина на протичане, особено при кърмачетата и в ранна детска възраст.

- Допускат се грешки при вземане на урина за изследване и интерпретиране на резултата от изследването на урината и урокултурата.

- Липсва достатъчно време, което се отделя по време на детските консултации. Понастоящем организацията на здравната система не позволява качествени прегледи, а смесването на здрави и заразно болни в чакалнята на ОПЛ поставя под риск здравите деца и предполага количествени прегледи за сметка на качество.

- Липсва информираност и знания на родителите относно ИПП в детска възраст.

- Липсва алгоритъм за поведение при съмнение на ИПП, диагностика, лечение и профилактика на болестта в ПМП.

- Прилагането на лечение с антибиотици по друг повод без проведени изследвания на урината маскира картината на ИПП. Лечението на деца с рецидивиращи ИПП, повтарящи се курсове на антибиотици или дългосрочни профилактични антибиотици поставя пациентите в риск от инфекции с мултирезистентни организми. Освен това рецидивиращите ИПП също са свързани с риска от бъбречна недостатъчност и паренхимни увреждания с дългосрочни последици за здравето.

Всички тези особености допринасят до противоречия и затруднения в своевременно поставената диагноза и лечение.

Посочените данни мотивират избора на тема от **Д-р Радица Алексовска - „КЛИНИЧНА ПРЕЗЕНТАЦИЯ И ПРЕВЕНЦИЯ НА РИСКА ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНФЕКЦИИ НА ПИКОЧНИТЕ ПЪТИЩА В ДЕТСКА ВЪЗРАСТ“**

Структура на дисертационния труд:

Дисертационният труд съдържа 178 машинописни страници и е онагледен с 48 таблици, 26 фигури.

Съотношението обзорна: методична: резултатно-разборна част е оптимално, съответно 40:10:50%. 314 заглавия, от които 22 на кирилица и 292 на латиница.

По-голяма част от цитираните заглавия имат непосредствено отношение към проучвания проблем. Във връзка с дисертационния труд са публикувани пет научни статии в реферирани и индексирани списания с научно съдържание, както и реферирани в международна база данни списания, като фрагменти от дисертационния труд са докладвани на национални форуми. На база изложеното, публикационната активност на докторанта е оптимална и покрива критериите за придобиване на научна и образователна степен доктор.

Характерни особености на труда:

Темата на дисертацията **„КЛИНИЧНА ПРЕЗЕНТАЦИЯ И ПРЕВЕНЦИЯ НА РИСКА ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНФЕКЦИИ НА ПИКОЧНИТЕ ПЪТИЩА В ДЕТСКА ВЪЗРАСТ“** е удачно подбрана по отношение на значимост на проблема, актуалност в настоящия момент и проекция в бъдещето. Дизайнът на настоящето проучване е „срезово“, което съчетава ретроспективен анализ на медицинска документация (епикризи) и проспективно, реализирано посредством две анкетни проучвания.

По същество са проведени три паралелни проучвания, акцентиращи проблематиката в съвкупност:

- **Проучване „ИПП – анкета за родители “**

Изследването е насочено към оценка на знанията, практиките и нагласите на родителите относно ИПП.

- **Проучване „ОПЛ И ИПП в детска възраст“**

Изследване на практиките на ОПЛ относно ИПП, както и възможността детската консултация да се използва като инструмент за намаляване на риска от развитие

на ИПП, като ОПЛ отделят достатъчно време да дават ясни препоръки и точна информация на родителите.

- **Ретроспективен анализ на медицинска документация**

Отчетени са клинично-лабораторни и инструментални изследвания сред засегнатия контингент деца

Обект на проведеното проучване са 126 родители, 27 общопрактикуващи лекари от област Варна, Бургас и Добрич и ретроспективен анализ на медицинска документация (епикризи) на 110 пациенти. Дисертационният труд е одобрен от КЕНИ на Медицински университет – „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна с Протокол № 94 25.06. 2020 г.

Това е първото у нас по-задълбочено проучване върху актуалните проблеми относно ИПП в детска възраст, включващо ОПЛ и родители с оглед установяване на най-честите причини, затрудняващи навременно поставяне на диагнозата. В допълнение са установени съвременните тенденции и основните причини за затруднения при поставяне на диагнозата, симптоми при клинична презентация, подготовка и правила за вземане на лабораторна проба и нейната надеждност. Съществен акцент е поставен на необходимостта от продължително обучение както на въвлечените медицински специалисти, така и на родителите с оглед навременно предоставяне на грижата и подобряване резултата от комплексните терапевтични режими.

Литературният обзор като систематика и аналитичност при разглеждане на наличната информация представят докторанта като водещ експерт по проблематиката. Последователно са обхванати дефиницията на инфекции на пикочните пътища в детска възраст, тяхната етиология, честота и патогенеза, оценка на риска за развитие на ИПП, изследвания за доказване, профилактика, лечение и прогноза, необходимостта от продължително обучение като инструмент за повишаване осведомеността и ангажираността на медицинските специалисти от една страна и семейната среда от друга. От обзора под формата на заключение са изведени фактически предпоставките за проучването.

Целта на дисертационния труд е формулирана ясно и точно – да се проучат особеностите в клиничната картина и протичането на ИПП, както и да се идентифицират факторите, които затрудняват своевременното диагностициране с

оглед подобряване на възможностите за превенция на риска за развитието им в детска възраст.

Оформени са следните задачи:

2.1. Да се анализират данни за особеностите в клиничната картина и протичането на ИПП в детска възраст, получени от медицинска документация.

2.2. Да се идентифицират най-честите рискови фактори за развитие на ИПП в детска възраст.

2.3. Да се анализират терапевтичните мерки при ИПП в детска възраст.

2.4. Да се определи подходът на ОПЛ към ИПП в детска възраст.

2.5. Да се проучат знанието, отношението и практическите умения на родителите относно ИПП при децата.

2.6. Да се проучат източниците на информация и необходимостта от разработване и представяне на информационни материали на родителите, свързани с ИПП в детска възраст в нашата страна.

2.7. Да се изработи алгоритъм за поведение при ИПП в детска възраст в помощ на ОПЛ.

Методиката на проучването по отношение изследваните показатели е подходяща с оглед надеждност и достоверност на докладваните резултати и включва

- Документален – анализ на документи и литературни източници и нормативни документи, отнасящи се до проблема с ИПП в България и в световен мащаб.
- Социологически – 2 анкетни проучвания за знанията, нагласите и практиките на родителите относно ИПП, идентифицирахме най-честите причини, които затрудняват навременно поставяне на диагноза от гледната точка на ОПЛ, както и най-честите рискови фактори за развитие на ИПП.
- Статистически методи

Получените резултати са убедителни и представени ясно, точно - общо за изследвания контингент, както и по подгрупи, като дават възможност за проследяване и сравнение

на данните. За получаването им са използвани напълно подходящи статистически методи.

Основните **резултати** от работата на **Д-р Алексовска** могат да бъдат обобщени в следните насоки:

1. Клиничната презентация на ИПП е много разнообразна и неспецифична, особено при кърмачета и малки деца и това е една от водещите причини за закъсняване или пропускане на диагнозата ИПП. Водещ или единствен симптом може да бъде треската. При поглемите деца характерни симптоми са дизурия, често уриниране, вторична инконтиненция, болки в корема или гърба, болка над пубиса и положително сукусио реналис.
2. Родителите най-често свързват неприятната миризма на урината с ИПП, а при липса на този симптом почти не допускат проблем с пикочната система. Съобщават, че децата плачат или по-рядко, че имат дискомфорт по време на уриниране.
3. Основните причини, за по-трудно откриване, респ. закъсняване в установяване на ИПП в детска възраст в първичната медицинска помощ, са: относително ниско разпространение на ИПП при децата, липсата на информация сред родителите относно разпознаване на неспецифичните характеристики на протичане на ИПП в детска възраст, както и трудното събиране на урина при малки деца.
4. Родителският опит с изследвания на урина има затруднения. Събирането на урина е било предизвикателство за над 30% от родителите, а 18,3% от тях заявяват, че не са получили достатъчни обяснения как да събират урина за изследване на детето си.
5. ОПЛ предпочитат залепващи торбички пред „чистия улов“, катетеризация или надпубисна аспирация при кърмачета за вземане на урина, тъй като методът е неинвазивен и „лесен за използване“. Но също съобщават за недостатъци: висока степен на замърсяване, големи усилия от страна на родителите, загуба на ценно време за вземане на проба поради неуспешни опити и последващо закъснение в диагнозата и лечението.
6. Ултразвуково изследване се препоръчва при всяко съмнение за ИПП, дори преди навършване на 6 месеца на детето, като безвреден, многократно приложим за

проследяване метод с голяма информативна стойност за структурни отклонения от страна на отделителната система

7. Познаването на рисковите фактори от страна на ОПЛ и информираността на родителите е от съществено значение за предотвратяване или намаляване на ИПП в детска възраст. Неуспешното идентифициране на малките пациенти в риск може да доведе до увреждане на бъбреците с последствия в зряла възраст.
8. Необходимо е допълнително обучение за повишаване на квалификацията на здравните работници по отношение на ИПП и с оглед подобряване информираността и здравната култура на родителите и доверието им в медицинските специалисти.

Заключението отговаря на получените резултати, същото се отнася и за направените изводи. **Приносите** на дисертацията са с подчертан научно-приложен характер, добре формулирани и са резултат от проучването. Изключително добро впечатление прави успешният опит данните да бъдат систематизирани след своето представяне и подчертано практическият характер в коментирания им, което е предпоставка да бъдат формулирани **практически препоръки**, които да подпомогнат ежедневната практика. Като следствие от дисертационния труд са оформени

- Алгоритъм на действие в общата медицинска практика при съмнение за ИПП и при рецидивиращи ИПП в детска възраст, който би бил полезен за всеки личен лекар.
- Правила за действие под формата на брошура и постер с обучителен характер, с помощта на които ОПЛ ще информират родителите относно ИПП в детска възраст.

Считам, че тематиката на докторантурата и обемът свършена работа покрива законовите изисквания за успешна защита на докторантска теза. Придобитата специалност по обща медицина от докторанта допринася не само в аспект научно търсене, но и видимо в практикуването на медицинската професия.

В заключение представената дисертация от **Д-р Радица Алексовска** съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията за присъждане на образователна и научна степен

“ДОКТОР”. Дисертационният труд показва, че докторантът притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане и обсъждане на научно изследване.

На тези основания гласувам положително и предлагам на уважаемите членове на Научното Жури да гласуват положително и предложат на Ректора на МУ - Варна **да присъди научната и образователна степен „доктор”** по докторска програма обща медицина на **Д-р Радица Алексовска**.

23.01.2023 г.

проф. д-р Арман Постаджиян, д.м.

Медицински Университет, София